

تاثیر اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرس بر پایداری سود: نقش محدودیت مالی

زهرا مرید احمدی یزدی

کارشناسی ارشد حسابداری، گروه حسابداری، موسسه آموزش عالی حکیم نظامی قوچان، ایران (نویسنده مسئول).
zahraahmadi17@yahoo.com

منصوره سادات غفاری

حسابرس اداره کل امور اقتصادی و دارایی خراسان شمالی، بجنورد، ایران.
mansure.ghafari@gmail.com

دکتر نادر نقش بندی

استادیار گروه حسابداری، موسسه آموزش عالی حکیم نظامی قوچان، ایران.
nader_naghshbandi@yahoo.com

شماره ۳۳ / زمستان ۱۳۹۹ (جلد دوم) / صص ۴۰-۵۴
چشم انداز حسابداری و مدیریت (دوره سوم)

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی تاثیر اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرس بر پایداری سود و همچنین بررسی نقش محدودیت مالی بر رابطه فوق در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار بین سال های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ است. با استفاده از روش حذف سیستماتیک در مجموع ۱۷۲ شرکت (۱۲۰۴ سال - شرکت) جهت بررسی رابطه بین متغیرهای پژوهش بعنوان نمونه انتخاب شد. در این پژوهش از رگرسیون چندمتغیره و نرم افزار ایویوز ۱۰ جهت پیاده سازی و آزمون فرضیه ها استفاده شده است. نتایج این پژوهش که نشان می دهد که اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرس بر پایداری سود تاثیر معناداری دارد. محدودیت مالی رابطه بین اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرس و پایداری سود را تعدیل می کند.

کلید واژگان: اظهار نظر تداوم فعالیت، پایداری سود، محدودیت مالی، بورس اوراق بهادار.

مقدمه

شرکتهایی که در معرض بحران قرار دارند و تداوم فعالیت آنها با ابهام روبه روست، ممکن است برای پنهان کردن وضعیت خود به مدیریت سود اقدام کنند. در این وضعیت، حسابرس برای کاهش ریسک دعاوی حقوقی و ریسک از دست دادن شهرت، رویکردی محافظه کارانه در پیش می گیرد. دسته اول به محافظه کاری بیشتر حسابرس در زمان وجود ابهام با اهمیت در تداوم فعالیت شرکت معتقدند و بیان می کنند احتمال صدور گزارش مشروط در اینگونه موارد با اقلام تعهدی اختیاری، رابطه مستقیمی دارد. در این دیدگاه، دلیل اصلی صدور گزارش مشروط را ابهام در تداوم فعالیت، نه مدیریت سود (نبود ارتباط بین اظهار نظر مشروط و مدیریت سود) میدانند. به بیان دیگر، بر اساس این دیدگاه، برخی شرایط مانند ابهام در تداوم فعالیت شرکت به دلیل بالابردن ریسک حسابرس، حساسیت و محافظه کاری حسابرس را افزایش می دهد و در اینگونه موارد، احتمال صدور گزارش مشروط بیش از مواقعی است که تنها مدیریت سود صورت گرفته و چنین وضعیت

حساسی (ابهام در تداوم فعالیت) وجود ندارد (کوهن و زاروین^۱، ۲۰۱۰). مدیریت سود علت صدور گزارش مشروط (به هر دلیلی اعم از ابهام در تداوم فعالیت یا دلایل دیگر) است.

اهداف پژوهش

اهداف این تحقیق به شرح زیر می باشد:

- ✓ بررسی تاثیر اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرِس بر پایداری سود
- ✓ بررسی نقش تعدیل کنندگی محدودیت مالی بر رابطه بین اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرِس و پایداری سود

فرضیه‌ها

فرضیه های پژوهش به شرح زیر بیان می گردد:

- ✓ فرضیه ۱: اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرِس بر پایداری سود تاثیر معناداری دارد.
- ✓ فرضیه ۲: محدودیت مالی رابطه بین اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرِس و پایداری سود را تعدیل می کند.

متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته

پایداری سود (Earnings): برای سنجش پایداری سود از معادله رگرسیونی تک متغیره استفاده شد که در آن سود دوره جاری تابعی از سود دوره ماقبل تلقی شده است. به بیان دیگر، در این مدل تداوم سود، نماینده پایداری سود است. این الگو را دچو و دچو در سال ۲۰۱۰ ارائه کرده اند:

$$EARN_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 EARN_{i,t-1}$$

$EARN_{i,t}$: سود خالص دوره جاری

$EARN_{i,t-1}$: سود خالص دوره پیشین

این آزمون به صورت سری زمانی برای تمام شرکتها در سالهای دوره پژوهش اجرا میشود. در این مدل α_1 ضریب متغیر مستقل درجه پایداری سود طی دوره پژوهش است.

متغیر مستقل

اظهار نظر تداوم فعالیت^۲ (GCO): یک متغیر مجازی است که با مقادیر یک و صفر نشان داده می شود اگر گزارش حسابرسی اظهار تداوم فعالیت باشد برابر ۱ و در غیر این صورت برابر ۰ است.

متغیر تعدیل کننده

محدودیت مالی^۳ (FC): در این تحقیق برای محاسبه محدودیت در تامین مالی از شاخص kz استفاده شده است، با بسط مطالعه کاپلان و زینگالاس^۴ (۱۹۹۷) بر روی معیارهای دارای محدودیت در تامین مالی، شاخصه را ارائه نموده که بر اساس

¹ Cohen and Zarowin

² going concern audit opinions

³ Financing Constraints

⁴ Kaplan and Zingales

آن می توان شرکت هایی را که در تامین مالی محدودیت دارند، شناسایی نمود. بر اساس این شاخص، شرکت هایی که دارای بیشترین مقادیر حاصل از این شاخص باشند دارای بیشترین محدودیت در تامین مالی ارزیابی می گردند. اما با توجه به اینکه مدل مذکور بر اساس فضای اقتصادی آمریکا می باشد بنابراین مدل حاضر باید تعدیل شود، در این تحقیق ما از مدل تعدیل شده ای که تهرانی و حصارزاده (۱۳۸۸) از آن استفاده نموده ما نیز از آن استفاده می کنیم. نحوه محاسبه این شاخص به قرار مدل زیر است:

$$KZ = 17.330 - 37.486 * C - 15.216 * DIV + 3.394 * LEV - 1.402 * QTOBIN$$

که در آن:

KZ: شاخص محدودیت در تامین مالی، Q Tobin: شاخص کیو توبین، LEV: نسبت بدهی بر دارایی، DIV: سود تقسیمی بر دارایی، C: موجودی نقد.

متغیرهای کنترلی

اندازه شرکت^۱(SIZE): در مطالعه حاضر اندازه شرکت از طریق لگاریتم طبیعی فروش شرکت بدست می آید.

اهرم مالی^۲(LEV): برابر است با نسبت تقسیم بدهی ها به مجموع کل دارایی ها.

نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری^۳(MTB): نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری از تقسیم حاصلضرب قیمت پایانی سهام در تعداد سهام منتشر شده و در دست سهامداران به ارزش دفتری جمع کل حقوق صاحبان سهام شرکت بدست می آید.

دوره تصدی مدیرعامل (tenure): تعداد سالهایی در یک شرکت که مدیر عامل منصوب شده است.

سن شرکت (Age): طول عمر شرکت از تاریخ تأسیس تا تاریخ عرضه اولیه بر حسب سال (از لگاریتم این متغیر در مدل استفاده خواهد شد).

سود تقسیمی (Div): سود تقسیمی توسط شرکت است.

کیفیت ارقام تعهدی^۴(ACC): در این تحقیق برای بررسی کیفیت ارقام تعهدی از ارقام تعهدی اختیاری مطابق مدل تعدیل شده جونز (۱۹۹۵) استفاده می شود. ابتدا از رابطه (۲) ضرایب برآورد می شوند:

$$\frac{TA_{i,t}}{Assets_{i,t-1}} = \alpha_1 \left(\frac{1}{Assets_{i,t-1}} \right) + \alpha_2 \left(\frac{\Delta Sales_{i,t}}{Assets_{i,t-1}} \right) + \alpha_3 \left(\frac{PPE_{i,t}}{Assets_{i,t-1}} \right) + \varepsilon_{i,t} \quad (1)$$

پس از برآورد ضرایب، با استفاده از رابطه ۳ ارقام تعهدی غیر اختیاری محاسبه می گردد:

$$\frac{NDA_{i,t}}{Assets_{i,t-1}} = \alpha_1 \left(\frac{1}{Assets_{i,t-1}} \right) + \alpha_2 \left(\frac{\Delta Sales_{i,t} - \Delta AR_{i,t}}{Assets_{i,t-1}} \right) + \alpha_3 \left(\frac{PPE_{i,t}}{Assets_{i,t-1}} \right) \quad (2)$$

و در نهایت برای محاسبه ارقام تعهدی اختیاری خواهیم داشت:

$$\frac{DA_{i,t}}{Assets_{i,t-1}} = \frac{TA_{i,t}}{Assets_{i,t-1}} - \frac{NDA_{i,t}}{Assets_{i,t-1}} \quad (3)$$

در روابط فوق TA ارقام تعهدی، Assets جمع دارایی ها، Sales درآمد، AR حسابهای دریافتنی و PPE ناخالص اموال و ماشین آلات و تجهیزات، NDA ارقام تعهدی غیر اختیاری، DA ارقام تعهدی اختیاری است. در این پژوهش از فرمول زیر برای محاسبه ارقام تعهدی استفاده شده است که به عنوان سود و زیانی شناخته می شود:

¹ Firm size

² Financial Leverage

³ Market value to book value

⁴ accrual quality

جریان نقد عملیاتی - سود قبل از اقلام غیر مترقبه = اقلام تعهدی

روش تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، از نوع پژوهش های کاربردی است. از نظر زمانی مقطعی است. ارتباط بین متغیرها از نوع توصیفی-همبستگی است و در آن از مدل رگرسیون برای تجزیه و تحلیل داده ها و آزمون فرضیه های مطرح شده استفاده میشود. به منظور گردآوری داده ها، از صورتهای مالی شرکت ها شامل صورت سود و زیان شرکت و از صورت های مالی تاریخی به کمک نرم افزار ره آورد نوین و بانک اطلاعاتی سازمان بورس و اوراق بهادار (کدال) و پایگاه های اینترنتی بورس گردآوری خواهد شد. به منظور گردآوری داده های بخش تئوریک و ادبیات موضوع تحقیق، از روش کتابخانه ای (با سود بردن از ابزارهایی همچون کتابها، مقالات، پایان نامه ها و متون دیجیتالی) استفاده می شود آزمون فرضیه ها با روش رگرسیون چند متغیره (با استفاده از نرم افزار ایویوز) صورت خواهد گرفت.

مدل های پژوهش

در این پژوهش برای بررسی فرضیه ها از مدل های زیر استفاده خواهد شد:
مدل آزمون فرضیه ۱:

$$Earnings_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 GCO_{i,t} + \alpha_2 MTB_{i,t} + \alpha_3 Lev_{i,t} + \alpha_4 Age_{i,t} + \alpha_5 ACC_{i,t} + \alpha_6 Div_{i,t} + \alpha_7 Size_{i,t} + \alpha_8 Tenure_{i,t} + \varepsilon$$

مدل آزمون فرضیه ۲:

$$Earnings_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 GCO_{i,t} + \alpha_2 FC_{i,t} + \alpha_3 GCO_{i,t} * FC_{i,t} + \alpha_4 SIZE_{i,t} + \alpha_5 LEV_{i,t} + \alpha_6 MTB_{i,t} + \alpha_7 DIV_{i,t} + \alpha_8 Tenure_{i,t} + \varepsilon$$

قلمرو پژوهش

قلمرو موضوعی

قلمرو موضوعی تحقیق با توجه به عنوان تحقیق یعنی تاثیر اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرس بر پایداری سود: نقش محدودیت مالی که در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی خواهد شد، در حوزه حسابداری و بورس اوراق بهادار تهران قرار می گیرد.

قلمرو زمانی

تحقیق حاضر مربوط به ابتدای سال ۱۳۹۱ تا انتهای سال ۱۳۹۷ می باشد.

قلمرو مکانی

قلمرو مکانی تحقیق بورس اوراق بهادار است.

بعد از مدنظر قرار دادن کلیه معیارهای بالا، تعداد ۱۷۲ شرکت به عنوان جامعه غربالگری شده باقیمانده است. که همه آن ها به عنوان نمونه انتخاب شده اند. از این رو مشاهدات ما طی بازه زمانی ۱۳۹۱ لغایت ۱۳۹۷ به ۱۲۰۴ سال - شرکت (۷ سال ۱۷۲× شرکت) می رسد.

تعریف واژه‌های کلیدی

اظهار نظر حسابرسی:

هدف از حسابرسی صورتهای مالی این است که حسابرس درباره درستی تهیه و ارائه صورتهای مالی از کلیه جنبه های با اهمیت در انطباق با اصول متدال حسابداری، اظهار نظر کند. اظهار نظر حسابرس با این نوع تامین اطمینان در شکل غیر مطلق، اعتبار صورتهای مالی را افزایش می دهد. اما عواملی چون قضاوت، استفاده از نمونه گیری در رسیدگی ها، محدودیت های ذاتی سیستم های حسابداری و کنترل های داخلی موجب این است که دستیابی به اطمینان مطلق در حسابرسی ممکن نشود. انواع اظهار نظر حسابرسی شامل چهار گانه مقبول، مشروط، مردود، عدم اظهار نظر می باشد. تداوم فعالیت:

در حسابداری فرض بر این است که یک واحد اقتصادی برای یک مدت طولانی و قابل پیش بینی به فعالیت خود ادامه می دهد. بر اساس این فرض داراییها و بدهیها به جاری و بلند مدت تقسیم می شود. فرایند اندازه گیری در حسابداری از قبیل ثبت داراییها به بهای تمام شده به جای ارزش جاری متأثر از فرض تداوم فعالیت می باشد. فرض تداوم فعالیت به دنبال فرض تفکیک شخصیت مطرح می شود.

محدودیت مالی:

محدودیت هایی است که مانع تامین همه وجوه مورد نیاز برای سرمایه گذاری های مطلوب برای شرکت می گردد. تعیین دلیل یا دلایل دقیق محدودیت مالی و مشکلات مالی در هر مورد خاص کار آسانی نیست. در اغلب موارد دلایل متعددی با هم منجر به پدیده محدودیت مالی می شوند.

پیشینه داخلی

برزیده و حسن زاده دیوا (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان، تحلیلی بر پایداری سود، جریان وجوه نقد و اقلام تعهدی در مقیاس صنایع و شرکتها، نشان دادند که سود صنعت محور به میزان قابل توجهی از سود شرکت محور پایدارتر است. همچنین سود صنعت محور و سود شرکت محور به دو جزء جریان نقدی و اقلام تعهدی تجزیه شدند. نتایج بررسی این چهار مؤلفه سود نشان داد جریان وجوه نقد صنعت محور پایدارترین مؤلفه سود بوده و اقلام تعهدی شرکت محور از کمترین پایداری برخوردار است. علاوه بر این کل صنایع به دو گروه همسان و ناهمسان تقسیم شده و پایداری جزء صنعت محور و شرکت محور سود در این دو گروه مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاکی از آن بود که سود صنعت محور در صنایع همسان پایدارتر از سود صنعت محور در صنایع ناهمسان است. همچنین همسانی یا عدم همسانی در پایداری سود شرکت محور تأثیری ندارد. فرخ زاده دهکردی و حیدری (۱۳۹۶) به بررسی چگونگی ارتباط توانایی مدیریت با حق الزحمه و تعدیل اظهار نظر حسابرسی به دلیل ابهام در تداوم فعالیت نمونه ای از شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج حاصل از آزمون

فرضیه‌ها نشان می‌دهد که با افزایش میزان توانایی مدیران، حق‌الزحمه حسابرسی و احتمال وجود بند ابهام در تداوم فعالیت در گزارش حسابرسی واحد تجاری کاهش می‌یابد. به صورت کلی، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که توانایی مدیریت، عاملی تأثیرگذار بر تصمیمات حسابرسان است. این نتایج از آن رو اهمیت دارد که شواهد تجربی چندانی در خصوص رابطه بین خصوصیات مدیریت و تصمیمات حسابرسان وجود ندارد.

صالحی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان، بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر پایداری سود (مطالعه موردی: شرکت‌های درمانده مالی نسبت به دیگر شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران)، به بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر پایداری سود در میان شرکت‌های درمانده مالی نسبت به دیگر شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان داد که اندازه‌ی حسابرسی و تخصص حسابرسی با پایداری سود ارتباط مثبت معناداری داشته است. اما، تداوم تصدی حسابرسی رابطه‌ی معناداری با پایداری سود نداشته است. همچنین، نتایج نشان داد که شدت ارتباط بین کیفیت حسابرسی (اندازه و تخصص حسابرسی) و پایداری سود در بین شرکت‌های درمانده‌ی مالی نسبت به شرکت‌های غیردرمانده‌ی مالی شدیدتر بوده است.

اکبری و حاجیها (۱۳۹۵) به بررسی رابطه ریسک ورشکستگی مالی و اظهارنظر حسابرسی در مورد ابهام در تداوم فعالیت پرداختند. نتایج بررسی‌ها نشان داد که بین ریسک ورشکستگی مالی و اظهارنظر حسابرسی در مورد ابهام در تداوم فعالیت ارتباط مستقیم و معنادار وجود دارد.

هاشمیان و لاری دشت بیاض (۱۳۹۵) رابطه بین اظهارنظر تداوم فعالیت و هزینه حقوق صاحبان سهام و نقش حسابرسان مشهور بر رابطه بین اظهارنظر تداوم فعالیت و هزینه حقوق صاحبان سهام در بورس اوراق بهادار تهران را بررسی کردند. نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان می‌دهد، بین اظهار نظر حسابرسی درباره فرض تداوم فعالیت و هزینه سرمایه رابطه مثبت معنادار وجود دارد. همچنین، افزایش شهرت حسابرسان، رابطه بین اظهار نظر در خصوص فرض تداوم فعالیت و هزینه سرمایه را بیشتر می‌کند.

پیشینه خارجی

کریم و سرکار^۱ (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان کیفیت حسابرسان، یادداشت‌ها و پایداری سود به بررسی رابطه بین اندازه موسسه حسابرسی و یادداشت‌های توضیحی گزارش‌های مالی رابطه بین پایداری سود و یادداشت‌های توضیحی گزارش‌های مالی پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که بین اندازه موسسه حسابرسی و یادداشت‌های توضیحی گزارش‌های مالی رابطه معناداری وجود دارد همچنین بین پایداری سود و یادداشت‌های توضیحی گزارش‌های مالی رابطه معناداری وجود دارد. اسوانبرگ و اومان^۲ (۲۰۱۴) دریافته‌اند که تغییر حسابرسی و ورشکستگی مشتری به طور مثبتی با اظهارنظر تداوم فعالیت دارد. حسابرسانی که برای اولین بار اظهارنظر تداوم فعالیت صادر می‌کنند، از طریق تغییر حسابرسان و ورشکستگی مشتری، هزینه‌ها را نسبت به سایر حسابرسان کاهش می‌دهند. نگرش اظهارنظر تداوم فعالیت صادر شده توسط چهار شرکت بزرگ حسابرسی برای مشتریان مضرتر از مواردی است که توسط سایر شرکت‌های حسابرسی صادر شده است.

¹ Karim and Sarkar

² Svanberg & Öhman

کاپلان و ویلیامز^۱ (۲۰۱۳) دریافتند که حسابرسان احتمال بیشتری دارند که یک اظهار نظر تداوم فعالیت اصلاح شده را به مشتریان با خطر بیشتر دادرسی بدهند. بنابراین، به شرطی که میزان خوانایی یادداشت های صورت های مالی کاهش یابد، حسابرسان ریسک مشارکت مشتری را افزایش دهد، بنابراین انتظار می رود بین خوانایی و تمایل حسابرسان برای صدور اظهار نظر تداوم فعالیت رابطه منفی معناداری وجود داشته باشد. به عبارت دیگر، اگر حسابرس اقدام به کاهش ریسک اعتبار و خطر دادرسی کند، آنگاه بیشتر تمایل به صدور اظهار نظر تداوم فعالیت را دارند.

آمار توصیفی داده‌ها و متغیرهای تحقیق

آمار توصیفی: زمانی که انبوهی از اطلاعات کمی، به منظور تحلیل و تفسیر گردآوری می‌شوند، بایستی آن‌ها را به صورت روشن و قابل فهم، سازمان‌دهی و خلاصه نمود. اولین قدم در سازمان‌دهی داده‌ها، مرتب نمودن آن‌ها بر اساس یک ملاک منطقی است. در ادامه پژوهشگر علاقه‌مند است تا ویژگی‌های یک دسته از داده‌ها را به صورت دقیق بیان نماید. برای بیان این ویژگی‌ها از یک سری داده‌های عددی استفاده می‌گردد. از این شاخص‌ها تحت عناوین کلی شاخص‌های مرکزی (میانگین، میانه، نما) و شاخص‌های پراکندگی (دامنه تغییرات، واریانس، انحراف معیار، چولگی) نام‌برده می‌شود. در این تحقیق به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی، داده‌های جمع‌آوری شده را خلاصه و طبقه‌بندی می‌نماییم. آمار استنباطی: معمولاً هدف اصلی پژوهشگر کسب اطلاع در مورد گروه‌های کوچک نیست بلکه وی علاقه‌مند است تا از طریق این یافته‌ها، اطلاعات لازم در مورد جامعه‌ای که این گروه کوچک از آن انتخاب شده است را به دست آورد که برای انجام این کار از آمار استنباطی استفاده می‌شود. این نوع آمار از اوایل قرن بیستم مطرح شد. در این نوع آمار محقق با استفاده از مقادیر نمونه آماره‌ها را محاسبه می‌کند. سپس به کمک تخمین و آزمون فرض آماری، آماره‌ها به پارامترهای جامعه تعمیم داده می‌شود. به‌طور کلی در بحث آماری، هر جا سخن از استنباط و استنتاج باشد، آن را آمار استنباطی می‌خوانند. در این پژوهش سطح اطمینان در آزمون فرضیه‌ها، کمینه ۹۵٪ هست. یعنی در بررسی نتایج آزمون هر یک از فرضیه‌ها، حداکثر در سطح خطای $\alpha=0,05$ می‌توان اقدام به تأیید فرض پژوهش نمود در غیر این صورت باید فرض صفر را تأیید نمود.

تشریح فرآیند آزمون فرضیه‌ها

از آنجاکه مدل‌های خطی مورد استفاده در این پژوهش شامل مدل‌های رگرسیونی است، لذا در این بخش به شرح مختصری پیرامون این نوع از مدل‌ها و مفروضات کلاسیک آن پرداخته می‌شود. تحلیل رگرسیون در واقع بدنه اصلی مطالعات اقتصادسنجی را تشکیل می‌دهد، به‌طور کلی، اقتصادسنجی درباره مدل‌های رگرسیون و نحوه برآورد آن‌ها بحث می‌کند. اقتصادسنجی، روش‌هایی برای شناسایی و تخمین مدل‌های با چند مجهول را ایجاد می‌کند که این روش‌ها به محقق اجازه می‌دهد که استنتاجی علی- معلولی در شرایطی غیر از شرایط آزمایشی کنترل شده ارائه دهد. به کمک تکنیک‌های اقتصادسنجی می‌توان ضرایب مجهول مدل ساخته شده را برآورد کرد و سپس (در صورت برقرار بودن تعدادی فرض) به استنتاج آماری درباره آن پرداخت. در اقتصادسنجی بیان می‌شود که علاوه بر متغیرهای مستقل (متغیرهای توضیح‌دهنده) موجود در مدل رگرسیون، عوامل دیگری وجود دارند که بیان کمی آن‌ها معمولاً دشوار است و در نتیجه، وارد کردن آن‌ها در

¹ Kaplan and Williams

مدل مقدر نیست. همچنین از طرف دیگر در دنیای واقعی همواره عناصر تصادفی غیرقابل پیش‌بینی وجود دارند که اساساً نمی‌توان آن را در مدل‌های ریاضی گنجانده. در نتیجه می‌توان استدلال کرد که مدل‌های ریاضی برای توضیح پدیده‌های اقتصادی دقیق نیستند و خطا دارند که به این خطا، اصطلاحاً جمله اخلاص می‌گویند، زیرا تعادل مدل ریاضی را مختل می‌کند. جهت هر تحلیل اقتصادسنجی باید به قابلیت دسترسی به داده‌های صحیح توجه نمود. انواع داده‌هایی که عموماً برای تحلیل‌های تجربی به کار می‌رود، در قالب داده‌های سری زمانی، مقطعی و ترکیبی مطرح می‌گردند. در داده‌های سری زمانی، یک یا چند متغیر طی یک دوره زمانی مورد بررسی قرار می‌گیرند. این دوره می‌تواند سالانه، فصلی، ماهانه، هفتگی یا حتی به صورت پیوسته باشد. داده‌های سری زمانی به‌طور کلی موضوع کار اقتصادسنجی کلان است که روش‌های اقتصادسنجی را در سطح کلان بررسی می‌کند. در اقتصاد کلان عموماً از سری زمانی‌های سالانه یا فصلی استفاده می‌شود چراکه جمع‌آوری اطلاعاتی مانند حساب‌های مالی در فواصل کوتاه‌تر با دشواری‌های زیادی همراه است؛ اما در اقتصادسنجی مالی که داده‌ها در هر زمان به‌آسانی قابل گزارش هستند، استفاده از سری‌های زمانی ساعتی یا حتی دقیقه‌ای نیز امری غیرمعمول نیست که معمولاً از اندیس t برای داده‌های سری زمانی استفاده می‌کنند. در داده‌های مقطعی، مقادیر یک یا چند متغیر برای چند واحد یا مورد نمونه‌ای در یک‌زمان یکسان جمع‌آوری می‌شود که معمولاً از اندیس i برای داده‌های مقطعی استفاده می‌کنند. در داده‌های ترکیبی (تلفیقی)، واحدهای مقطعی یکسان طی زمان مورد بررسی قرار می‌گیرند؛ بنابراین حجم مشاهدات در داده‌های تلفیقی نسبتاً زیاد است. در سال‌های اخیر، کاربرد داده‌های تلفیقی در اقتصادسنجی افزایش بسیاری یافته است. معمولاً داده‌های تلفیقی و مقطعی در اقتصادسنجی خرد به کار می‌روند که موضوع آن بررسی روش‌های اقتصادسنجی در اقتصاد خرد است. در پژوهش حاضر، از داده‌های ترکیبی (تلفیقی)، جهت آزمون فرضیه‌ها استفاده شده است.

آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

آمار توصیفی تنظیم و طبقه‌بندی داده‌ها، نمایش ترسیمی، و محاسبه مقادیری از قبیل نما، میانگین، میانه و ... می‌باشد که حاکی از مشخصات یکایک اعضای جامعه مورد بحث است. در جدول (۱) اطلاعات مربوط به شاخص‌های مرکزی (میانگین، میانه، بیشینه و کمینه) و پراکندگی داده‌ها (انحراف معیار، چولگی و کشیدگی) ارائه شده است.

جدول (۱): آمار توصیفی متغیرها

متغیر	پایداری سود	اظهارنظر تداوم فعالیت	محدودیت مالی	اظهارنظر تداوم فعالیت* محدودیت مالی	کیفیت اقلام تعهدی	اندازه شرکت	اهرم مالی
میانگین	۰,۱۵۶۳۷۲	۰,۴۶۷۶۰۸	۱۴,۶۴۱۵۸	۶,۸۴۵۰۹۶	۰,۰۶۸۴۶۱	۱۳,۹۱۳۱۶	۰,۶۱۳۸۷۲
میانه	۰,۱۳۳۷۶۰	۰,۰۰۰۰۰۰	۱۵,۳۸۱۳۸	۰,۰۰۰۰۰۰	۰,۰۵۴۹۰۷	۱۳,۷۷۶۸۵	۰,۶۱۰۶۲۵
ماکسیمم	۰,۶۸۱۴۴۵	۱,۰۰۰۰۰۰	۱۹,۸۰۴۳۴	۱۹,۶۰۵۴۲	۰,۴۳۱۴۴۹	۱۹,۷۲۲۵۷	۴,۰۰۲۷۰۴
مینیمم	-۱,۰۶۳۲۵۲	۰,۰۰۰۰۰۰	-۱۲,۰۴۴۳۹	-۱,۴۰۷۵۵۳	۵,۶۲۲۵۳	۸,۵۰۴۵۱۳	۰,۰۹۰۱۶۵
انحراف معیار	۰,۱۴۶۳۰۰	۰,۴۹۹۱۵۷	۳,۲۹۹۵۲۷	۷,۶۵۵۲۲۱	۰,۰۶۱۲۶۷	۱,۶۲۱۱۰۴	۰,۲۵۴۳۳۳
چولگی	-۰,۳۴۶۲۲۱	-۰,۱۲۹۸۴۱	-۱,۹۹۶۷۶۴	-۰,۳۱۶۶۵۱	۲,۱۰۸۴۳۲	۰,۵۳۸۴۴۱	۳,۰۵۴۵۰۸
کشیدگی	۹,۶۹۸۸۴۳	۱,۰۱۶۸۵۹	۹,۷۲۷۵۲۸	۱,۲۴۰۲۸۱	۱۰,۴۲۸۰۵	۴,۰۵۱۱۱۹	۳۳,۶۷۹۶۶
تعداد مشاهدات	۱۲۰۴	۱۲۰۴	۱۲۰۴	۱۲۰۴	۱۲۰۴	۱۲۰۴	۱۲۰۴

ادامه جدول (۱)

متغیر	ارزش بازار به ارزش دفتری	درصد سود تقسیمی	دوره تصدی مدیرعامل	سن شرکت
میانگین	۲,۵۰۸۴۰۶	۰,۰۸۴۴۸۷	۳,۷۴۸۳۳۹	۳۹,۶۲۲۰۹
میانه	۲,۰۶۲۰۴۷	۰,۰۵۴۵۳۳	۳,۰۰۰۰	۴۲,۰۰۰۰
ماکسیمم	۱۲۱,۵۰۹۶	۰,۵۸۹۳۸۹	۱۸,۰۰۰۰	۶۸,۰۰۰۰
مینیمم	-۵۳,۲۱۷۹۳	۰,۰۰۰۰	۱,۰۰۰۰	۱۱,۰۰۰۰
انحراف معیار	۵,۷۹۱۵۵۱	۰,۰۷۹۲۲۳	۳,۲۰۴۹۳۵	۱۳,۰۴۰۳۵
چولگی	۸,۵۷۳۱۱	۱,۸۵۰۱۲۳	۱,۵۶۸۹۶۷	-۰,۱۴۶۱۶۹
کشیدگی	۲۰۵,۹۷۸۷	۷,۴۵۳۴۰۳	۵,۱۵۱۵۵۰	۱,۸۳۶۵۴۲
تعداد مشاهدات	۱۲۰۴	۱۲۰۴	۱۲۰۴	۱۲۰۴

آزمون مانایی متغیرها

قبل از استفاده از این متغیرها لازم است نسبت به مانایی یا عدم مانایی آن‌ها اطمینان حاصل کرد. به منظور اطمینان از نتایج تحقیق و ساختگی نبودن روابط موجود در رگرسیون و معنادار بودن متغیرها، اقدام به انجام آزمون مانایی و محاسبه ریشه واحد متغیرهای تحقیق در مدل‌ها گردید. آزمون مزبور با استفاده از نرم‌افزار ایویوز و روش‌های آزمون لوین، لین و چو، آزمون ایم، پسران و شین، آزمون ریشه واحد فیشر- دیکی فولر تعمیم‌یافته و آزمون ریشه واحد فیشر- فیلپس انجام گردید. در آزمون ریشه واحد فرضیه صفر بیانگر وجود ریشه واحد بوده و در صورتی که احتمال جدول کوچک‌تر از ۰/۰۵ باشد به احتمال ۰/۹۵ فرضیه صفر پذیرفته نمی‌شود. نتایج حاصل از آزمون ریشه واحد به شرح جدول است.

جدول (۲): آزمون مانایی متغیرها

متغیر	لووین لین چو	
	آماره	احتمال
پایداری سود	-۳۰,۹۶۶۳	۰,۰۰۰
اظهار نظر تداوم فعالیت	-۱۸,۳۶۹۵	۰,۰۰۰
محدودیت مالی	-۴۲,۷۴۹۵	۰,۰۰۰
اظهار نظر تداوم فعالیت* محدودیت مالی	-۱۹۰,۲۸۷	۰,۰۰۰
کیفیت اقلام تعهدی	-۳۵,۵۹۴۹	۰,۰۰۰
اندازه شرکت	-۳۴,۱۵۲۹	۰,۰۰۰
اهرم مالی	-۲۲,۵۵۰۵	۰,۰۰۰
ارزش بازار به ارزش دفتری	-۸۳,۸۲۶۰	۰,۰۰۰
درصد سود تقسیمی	-۵۴,۸۹۹۱	۰,۰۰۰
دوره تصدی مدیرعامل	۳۱,۰۲۱۱	۰,۰۰۰
سن شرکت	-۲۰,۵۲۴۷	۰,۰۰۰

با توجه به نتایج حاصل از جدول (۲) مشخص گردید که مقدار احتمال آزمون‌ها برای کلیه متغیرها کوچک‌تر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین متغیرهای فوق در سطح مانا قرار دارند.

عدم هم خطی متغیرها

قبل از برآورد مدل فرضیات لازم است تا عدم وجود هم خطی میان متغیرهای تحقیق آزمون شود. برای بررسی وجود یا عدم وجود هم خطی میان متغیرهای پژوهش از تحلیل همبستگی پیرسون استفاده شده است. جدول ضرایب همبستگی پیرسون میان متغیرها را نشان می‌دهد.

جدول (۳): ضرایب همبستگی متغیرها

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.EARNINGS	۱										
2.GCO	۰,۲۲۲	۱									
3.FC	۰,۰۸۲	-۰,۰۰۰۸	۱								
4.GCFC	۰,۲۳۴	۰,۹۵۴	۰,۲۰۵	۱							
5.ACC	-۰,۰۴۸	-۰,۱۷۰	۰,۰۵۱	-۰,۱۵۱	۱						
6.SIZE	۰,۱۸۹	-۰,۰۵۹	-۰,۰۵۲	-۰,۰۷۰	۰,۰۲۲	۱					
7.LEV	-۰,۵۵۰	-۰,۱۴۶	۰,۰۲۰	-۰,۱۳۶	۰,۱۵۱	۰,۰۸۶	۱				
8.MTB	۰,۰۶۱	-۰,۰۱۷	۰,۰۰۷	-۰,۰۱۴	۰,۰۱۷	-۰,۴۲	-۰,۰۲۷	۱			
9.DIV	-۰,۰۴۲	۰,۰۰۹	۰,۰۸۱۱	-۰,۱۶۰	-۰,۰۶۲	۰,۰۳۱	-۰,۰۴۴	-۰,۰۲۱	۱		
10.TENURE	۰,۱۰۵	۰,۰۶۶	۰,۰۱۹	۰,۰۶۴	۰,۱۲۱	-۰,۱۰۰	-۰,۱۸۲	-۰,۰۰۴	-۰,۰۲۲	۱	
11.AGE	-۰,۰۲۱	-۰,۰۱۱	-۰,۰۴۰	-۰,۰۲۰	۰,۱۱۴	۰,۰۲۱	۰,۰۴۹	۰,۰۱۶	۰,۰۴۵	-۰,۰۰۶	۱

باتوجه به نتایج جدول مشخص که مقادیر ضریب همبستگی خیلی زیاد یا خیلی کم (نزدیک به +۱ و -۱) که نتایج تحلیل رگرسیونی را تحت تأثیر قرار دهد، وجود ندارد، در نتیجه هم خطی ای میان متغیرهای مستقل پژوهش وجود ندارد.

تحلیل آزمون فرضیه های پژوهش

بعد از اینکه فروض کلاسیک مربوط به رگرسیون و مانایی متغیرهای پژوهش مورد بررسی قرار گرفت و روش تخمین مدل هم مشخص گردید، حال نوبت آن است که مدل با توجه به نتایج آزمون F لیمر وهاسمن برآورد گردد. زمانیکه تعداد شرکت‌ها از مقاطع دوره زمانی بیشتر باشد ممکن است مشکل ناهمسانی واریانس رخ دهد. در این پژوهش برای تشخیص ناهمسانی واریانس‌ها از آزمون وایت و برای تشخیص وجود خود همبستگی بین متغیرها از آزمون دوربین- واتسون استفاده شده است. لازم به ذکر است که در مدل‌های مورد استفاده، وجود ناهمسانی واریانس‌ها تایید شده است و از آزمون GLS استفاده شده است. در نهایت نرم افزار ایویوز برای تشخیص رابطه موجود بین متغیرها به کار گرفته شده است. به منظور آزمون فرضیه‌ها از نتایج تخمین مدل تحقیق ارائه شده در جدول (۴) بهره گرفته شده است. مقدار احتمال (یا سطح معنی‌داری) F برابر ۰,۰۰۰۰ بوده و چون این مقدار کمتر از ۰,۰۵ است، فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می‌شود، یعنی مدل معنی‌دار است. مقدار آماره دوربین- واتسون ۱,۵۹۲ می‌باشد که این مقدار، عدم وجود خود همبستگی خطاها (مرتبه اول) را نشان می‌دهد. در حالت

کلی نتایج نشان می‌دهد که ضریب متغیر اظهارنظر تداوم فعالیت مثبت بوده که نشان دهنده تاثیر مثبت اظهارنظر تداوم فعالیت بر پایداری سود می‌باشد. که با توجه به سطح معنی‌داری متغیر مستقل که برابر ۰,۰۴۵۱ بوده که کمتر از ۵ درصد بوده، معنی‌دار می‌باشد. با توجه به موارد فوق، فرضیه اول تحقیق تایید می‌شود.

جدول (۴): نتایج تخمین مدل اول پژوهش

متغیر	ضریب برآوردی	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
مقدار ثابت (عرض از مبدأ)	-۰,۲۶۵۰۲۰	۰,۰۵۱۴۸۷	-۵,۱۴۷۲۸۰	۰,۰۰۰
اظهارنظر تداوم فعالیت	۰,۰۰۳۲۴۰	۰,۰۰۳۶۴۴	۴,۸۸۹۱۳۶	۰,۰۴۵۱
ارزش بازار به ارزش دفتری	۰,۰۰۰۵۵۱	۰,۰۰۰۱۸۰	۳,۰۶۰۷۳۸	۰,۰۰۲۳
اهرم مالی	-۰,۲۲۳۲۲۲	۰,۰۱۳۳۶۸۲	-۱۶,۳۱۴۶۹	۰,۰۰۰۰
سن شرکت	-۰,۰۲۲۵۶۳	۰,۰۰۰۸۷۸	-۲۵,۶۹۱۰۷	۰,۰۰۰۰
کیفیت اقلام تعهدی	-۰,۱۹۷۳۴۸	۰,۱۱۳۵۲۴	-۱,۷۳۸۳۸۵	۰,۰۸۲۴
درصد سود تقسیمی	۰,۰۰۲۲۰۱	۰,۰۱۵۱۷۲	۰,۱۴۵۰۵۵	۰,۸۸۴۷
اندازه شرکت	۰,۱۰۴۷۳۶	۰,۰۰۴۸۸۰	۲۱,۴۶۰۸۱	۰,۰۰۰۰
دوره تصدی مدیرعامل	۰,۰۰۱۵۰۲	۰,۰۰۰۶۲۳	۲,۴۱۲۶۰۹	۰,۰۱۶۰
ضریب تعیین تعدیل شده			۰,۸۵۳۹۹۷	
دوربین- واتسون			۱,۵۹۲۱۱۸	
سطح معناداری (آماره F)			۰,۰۰۰۰۰۰	

به منظور آزمون فرضیه‌ها از نتایج تخمین مدل تحقیق ارائه شده در بهره گرفته شده است. مقدار احتمال (یا سطح معنی‌داری) F برابر ۰,۰۰۰۰ بوده و چون این مقدار کمتر از ۰,۰۵ است، فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می‌شود، یعنی مدل معنی‌دار است. مقدار آماره دوربین- واتسون ۲,۰۰۳ می‌باشد که این مقدار، عدم وجود خود همبستگی خطاها (مرتبه اول) را نشان می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که ضریب متغیر (اظهارنظر تداوم فعالیت * محدودیت مالی) منفی بوده که نشان دهنده تاثیر منفی محدودیت مالی بر رابطه بین اظهارنظر تداوم فعالیت و پایداری سود می‌باشد. که با توجه به سطح معنی‌داری متغیر (اظهارنظر تداوم فعالیت * محدودیت مالی) که برابر ۰,۰۲۵۴ بوده که کمتر از ۵ درصد بوده، معنی‌دار می‌باشد. با توجه به موارد فوق، فرضیه دوم تحقیق تایید می‌شود.

جدول (۵): نتایج تخمین مدل دوم پژوهش

متغیر	ضریب برآوردی	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
مقدار ثابت (عرض از مبدأ)	-۰,۸۲۵۲۹۴	۰,۰۸۷۲۲۲	-۹,۴۶۱۹۵۹	۰,۰۰۰۰
اظهار نظر تداوم فعالیت	۰,۰۲۷۵۳۶	۰,۰۱۳۲۴۷	۲,۰۷۸۶۰۳	۰,۰۳۸۰
محدودیت مالی	۰,۰۰۰۸۷۸	۰,۰۰۰۷۷۳	۴,۱۳۵۵۹۱	۰,۰۳۶۴
(اظهار نظر تداوم فعالیت * محدودیت مالی)	-۰,۰۰۰۲۰۱۴	۰,۰۰۰۸۹۹	۰,۲۳۹۲۹۶	۰,۰۲۵۴
اندازه شرکت	۰,۰۸۰۴۲۸	۰,۰۰۵۹۸۴	۱۳,۴۴۱۶۲	۰,۰۰۰۰
اهرم مالی	-۰,۲۹۰۵۳۰	۰,۰۱۷۸۸۱	-۱۶,۲۴۷۷۳	۰,۰۰۰۰
ارزش بازار به ارزش دفتری	۰,۰۰۰۳۲۵	۰,۰۰۰۲۴۴	۱,۳۳۲۰۹۵	۰,۱۸۳۲
سود تقسیمی	۰,۰۰۱۵۴۸	۰,۰۲۶۳۸۰	-۰,۰۵۸۶۶۷	۰,۹۵۳۲
دوره تصدی مدیرعامل	۰,۰۰۰۸۷۰	۰,۰۰۰۰۷۸۰	۱,۱۱۴۲۳۰	۰,۲۶۵۵
ضریب تعیین تعدیل شده		۰,۸۳۳۸۴۷		
دوربین - واتسون		۲,۰۰۳۷۲۲		
سطح معناداری (آماره F)		۰,۰۰۰۰		

نتیجه گیری حاصل از پژوهش

رسوایی اخیر شرکتهای بزرگ (همچون، انرون، وردکام و تایکو) موجب نگرانی عمومی در یکپارچگی اطلاعات منتشر شده در بازار سرمایه و عملکرد اخلاقی در فرایند گزارشگری مالی شده است. برای رفع این نگرانی ها قوانین جدیدی ایجاد شد که موجب تغییرات گسترده ای در نیازهای حاکمیت شرکتی و بهبود کیفیت گزارشگری مالی شده است، که یکی از این تغییرات اساسی و ضروری وجود کمیته حسابرسی در ساختار حاکمیت شرکتی شرکتهای می باشد. کمیته حسابرسی به عنوان یکی از کمیته های فرعی از هیئت مدیره و جزئی ضروری از ساختار اثر بخش کنترل داخلی شرکت به حساب آمده و همچنین وظیفه با اهمیتی از طرف سهامداران جهت نظارت بر فرایند گزارشگری مالی و حسابرسی داخلی و همچنین حسابرسی مستقل دارد. عامل مهمی که بر شفافیت شرکت تأثیر می گذارد، همچنین با توجه به وظیفه ای که هیئت مدیره در سرپرستی افشا و ارائه اطلاعات دارد، میتواند به استقرار سیستم های گزارشگری کارآمد به منظور ارائه اطلاعات شفاف و قابل اتکا کمک کند. هدف این پژوهش بررسی تاثیر اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرس بر پایداری سود؛ نقش محدودیت مالی است بر این اساس، در این پژوهش بررسی در دوره زمانی ۶ ساله از ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۷ انجام شده است و آزمون فرضیه ها با استفاده از نرم افزار ایویوز انجام شده است. نتایج پژوهش به شرح زیر است:

آزمون فرضیه اول:

فرضیه ۱: اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرس بر پایداری سود تاثیر معناداری دارد.

نتایج نشان می دهد که سطح معنی داری متغیر اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرس برابر ۰,۰۴۵۱ که کمتر از ۵ درصد بوده، معنی دار می باشد. با توجه به موارد فوق، فرضیه اول تحقیق تایید می شود یعنی با افزایش مقدار اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرس، پایداری سود نیز افزایش می یابد. این نتیجه با یافته های ژو وهمکاران (۲۰۱۸) و کریم و سرکار (۲۰۱۹) مطابقت دارد.

آزمون فرضیه دوم:

فرضیه ۲: محدودیت مالی رابطه بین اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرِس و پایداری سود را تعدیل می کند. با توجه به سطح معنی داری (اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرِس* محدودیت مالی) که برابر ۰,۰۲۵۴ بوده کمتر از ۵ درصد است، معنی دار می باشد. با توجه به موارد فوق، فرضیه دوم تحقیق تایید می شود، یعنی محدودیت مالی رابطه بین اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرِس و پایداری سود را تعدیل می کند. این نتیجه با یافته های ژو وهمکاران (۲۰۱۸) و کریم و سرکار (۲۰۱۹) مطابقت دارد.

جدول (۶): نتایج کل فرضیه های پژوهش

شماره فرضیه	عنوان فرضیه	تایید/رد
۱	اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرِس بر پایداری سود تاثیر معناداری دارد.	تایید
۲	محدودیت مالی رابطه بین اظهار نظر تداوم فعالیت حسابرِس و پایداری سود را تعدیل می کند.	تایید

پیشنهادی کاربردی

پیشنهادهای زیر به عنوان راهبردهایی برای تحقیقات ارائه می گردد:

۱. با توجه به نتایج پژوهش و احتمال استفاده مدیران از خلأهای قانونی موجود در استانداردهای مصوب حسابداری و مدیریت سود توسط مدیریت که با حسابرسی صورتهای مالی توسط حسابرِس مستقل نیز اثباتپذیر نیست، پیشنهاد می شود که این استانداردها یا حتی مقررات نظارتی سازمانهایی از قبیل سازمان بورس اوراق بهادار، طبق تجربه کشورهای اصلاح شود که بازارهای مالی پیشرفتهای دارند.

۲. مدیران با حساب آرای و انتقال هزینه ها و درآمدها در دوره های مختلف، از طریق قانونی سود را مدیریت می کنند که در نتیجه کیفیت ارقام تعهدی کاهش می یابد. در این حالت نوع اظهار نظر حسابرِس می تواند مقبول باشد. بنابراین پیشنهاد می شود فعالان بازار به اطلاعات جامع و بیشتری برای تصمیم گیری خود اتکا کنند.

۳. پیشنهاد می گردد که با شناسایی تکنیک های دستکاری فعالیت های واقعی با استفاده از دانش صنایع و روش های تحلیلی، حسابرسان دستکاری فعالیت های واقعی را به عنوان یک خطر احتمالی دادرسی و به عنوان نشانه ای برای استفاده از سایر مکانیزم های مدیریت سود مورد توجه قرار می دهند. توجه به این موضوع که به عنوان یک پاسخ، حسابرسی ها بیشتر احتمال دارد که مشتریان را با دستکاری فعالیت های واقعی بالا برای رفع ریسک رها کنند و اینکه که فعالیت های تجاری غیرمعمول مشتری بر محافظه کاری و گزارش حسابرِس تاثیر می گذارد.

۴. به پژوهشگران توصیه می گردد که در حسابرسی به این موضوع دقت کنند که شرکتی که از حسابرسان سازمان حسابرسی استفاده می کنند، می توانند گزارش سالانه را با استفاده از یادداشت های را کاهش دهند و به نوبه خود، پایداری سود را کاهش دهند.

۵. با توجه به این که برخی سهامداران معیار تشخیص و اتکای خود را بر پایه گزارش حسابرِس مستقل بنا می کنند، حتی اگر مدیران ارشد شرکتها از طریق راه های قانونی به مدیریت سود اقدام کنند، حسابرِس مستقل نیز راهی جز ارائه اظهار نظر

مقبول نخواهد داشت. ذکر این نکته ضروری است که برای ورود به جزئیات این تحلیل، باید بین کیفیت سود مطلوب و کیفیت سود نامطلوب تفکیک قائل شد که در حوزه بحث این مطالعه قرار نمی گیرد.

منابع

- ✓ اسدی، غلامحسین، باغدار، بهاره، (۱۳۹۱)، تأثیر سطح بهینه وجه نقد نگهداری شده بر ارزش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابرسی، سال پانزدهم، شماره ۶۱، صص ۲۷-۴۹.
- ✓ اکبری، سپیده، حاجیها، زهره، (۱۳۹۵)، رابطه ریسک ورشکستگی مالی و اظهارنظر حسابرس در مورد ابهام در تداوم فعالیت، ششمین کنفرانس ملی و چهارمین کنفرانس بین المللی حسابداری و مدیریت، تهران، شرکت خدمات برتر.
- ✓ برزیده، فرخ، حسن زاده دیوا، سیدمصطفی، (۱۳۹۷)، تحلیلی بر پایداری سود، جریان وجوه نقد و اقلام تعهدی در مقیاس صنایع و شرکتها، مطالعات تجربی حسابداری مالی، دوره ۱۵، شماره ۵۷، صص ۴۹-۷۲.
- ✓ حاجیها، زهره، غلامیان، ریحانه، (۱۳۹۵)، بررسی رابطه بین انواع اظهار نظر حسابرسی با پایداری سود، پژوهش های کاربردی گزارش گری مالی، دوره ۴، شماره پیاپی ۷، صص ۵۵-۸۰.
- ✓ خواجهی، شکرالله، ولی پور، هاشم، عسکری، سهیلا، (۱۳۸۹)، بررسی تأثیر محافظه کاری بر پایداری سود شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سال ۲، شماره ۸، صص ۹۰-۱۰۳.
- ✓ صالحی، اله کرم، بزرگمهریان، شاهرخ، امینی، امین، (۱۳۹۵)، بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر پایداری سود (مطالعه موردی: شرکت های درمانده مالی نسبت به دیگر شرکت های بورس اوراق بهادار تهران)، دوره ۵، شماره ۲۰، صص ۴۷-۶۰.
- ✓ فرخزاده دهکردی، حسن، حیدری، ناهید، (۱۳۹۶)، بررسی رابطه توانایی مدیریت با حق الزحمه و اظهارنظر حسابرسی پیرامون تداوم فعالیت، پژوهش های تجربی حسابداری، دوره ۶، شماره ۳ - شماره پیاپی ۲۳، صفحه ۲۲۱-۲۳۹.
- ✓ مرادی، محمد، اصولیان، محمد، نوروزی، محمد، (۱۳۹۳)، اظهار نظر حسابرس و مدیریت سود با تأکید بر ابهام در تداوم فعالیت، مجله بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۱، شماره ۳، صفص ۳۱۳-۳۲۸.
- ✓ مدرس، احمد، عباسزاده، محمدرضا، (۱۳۸۷)، بررسی تحلیلی تأثیر توانایی پیشبینی اجزاء تعهدی و جریانهای نقدی بر کیفیت سود پیشبینی شده، دانش و توسعه، سال ۱۵، شماره ۲۴، صص ۲۰۵-۲۳۸.
- ✓ هاشمیان، سیدابوالفضل، لاری دشت بیاض، محمود، (۱۳۹۵)، ارتباط بین اظهارنظر تداوم فعالیت و هزینه حقوق صاحبان سهام، چهارمین کنفرانس بین المللی پژوهشهای کاربردی در مدیریت و حسابداری، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.
- ✓ Beaver, W., Lambert, R. & Morse, D. (1980). The Information Content of Security Prices. Journal of Accounting and Economics, 2 (1): 3-28.
- ✓ Cohen, D.A. and Zarowin, P. (2010), "Accrual-based and real earnings management activities around seasoned equity offerings", Journal of Accounting and Economics, Vol. 50 No. 1, pp. 2-19.
- ✓ Francis, J. & Schipper, K. (1999). Have financial statements lost their relevance? Journal of Accounting Research, 37 (2): 319-352.
- ✓ Kaplan, S., and D. Williams. 2013. Do going concern audit reports protect auditors from litigation. A simultaneous equations approach. The Accounting Review 88 (1): 199-232.

- ✓ Karim, A., Sayan Sarkar, (2019) "Auditors' quality, footnotes, and earnings persistence", *Managerial Finance*, <https://doi.org/10.1108/MF-11-2018-0569>.
- ✓ Lev, B. & Zarowin, P. (1999). The boundaries of financial reporting and how to extend them. *Journal of Accounting Research*, 37(2): 353-385.
- ✓ Li, F., Abeysekera, I. & Ma, S. (2011). Earnings Management and the Effect of Earnings Quality in Relation to Stress Level and Bankruptcy Level of Chinese Listed Firms. *Corporate Ownership and Control*, 9 (1): 366-391.
- ✓ Sloan, R., (1996). Do Stock Prices Reflect Information in Accruals and Cash Flows about Future Earnings?. *The Accounting Review*, 71 (July): 289-315.
- ✓ Svanberg, J., Öhman, P.(2014) "Lost revenues associated with going concern modified opinions in the Swedish audit market", *Journal of Applied Accounting Research*, Vol. 15 Issue: 2, pp.197-214.
- ✓ Tomy, R. E. (2012). Earnings Persistence over the Business Cycle. Working paper. Stanford University.